Ha Jeroen,

Je aanvullende betoog is helder, spannend en goed te volgen. Ik blijf geboeid.
Even terug. Je hebt met betrekking tot wat er gebeurt in de kuil ergens geschreven: de stier poept *altijd*. Ik antwoordde dat het stierenlijf, dat zich op een gevecht voorbereidt, zich van een last wil ontdoen. Maar nee, ik vraag me nu af - door dat woordje 'altijd': - was het primaire doel van de stier aanvankelijk niet om zijn poep onder het zand te stoppen, zoals zoveel dieren doen? En ontwikkelde zich de drijfveer om zich op een gevecht voor te bereiden en te imponeren niet later?

Jij hebt een aanvulling. *Ik* ook. En niet zo zuinig. Een nieuwe ontdekking.
Ik heb je geschreven over Gilgamesj, die zijn hogepriesteres en evenknie Ishtar uit haar macht stootte door de heilige stier te doden, die aan haar gewijd was. Het verhaal is oud, ouder dan het Sumerische schrift, waarin het is opgetekend. Ouder dan 3000 jaar vóór onze telling. Maar het markeert volgens mij de overgang naar de patriarchale samenleving.
Wat ik ontdekt heb is dat er in de islamitische cultuurgeschiedenis een verhaal verteld wordt dat hiermee parallel loopt en precies dezelfde overgang markeert. En het dier dat gedood wordt is niet de heilige stier, maar de heilige kameel.

Hoe ik dat ontdekte? Dat zit zo. In de roman *Belladonna* van Claus is een zekere Axel den Dooven directeur van een provinciaal museum. Hij wordt belaagd door een stokoude buurvrouw, Inge Gershwein, jodin, getraumatiseerd, ze hoort 's nachts treinwagons denderen over het spoor. Zij heeft haar zus Tine in huis en Aisja, een dikke Turkse doet het huishouden. Ik citeer het volgende tafereel:

> Een keer had Axel gezien *(door een spleet in de schutting)* hoe Tine, timide en toch voor haar doen uitzonderlijk speels, op de Turkse afkwam die op een aluminium laddertje stond en hoe Tine in de kont van de Turkse beet. De Turkse deed alsof zij schrok en stak toen uitnodigend haar billen naar achteren, maar op dat ogenblik kwam – in een scenario zou je het niet durven opschrijven – Inge Gershwein binnen. Zij berispte de twee vrouwen, maar niet echt. (Pag. 74 - 75)

Een oplettende lezer - en dat proberen wij te zijn - realiseert zich dat hier in de beschutting van hun huis drie vrouwen seksueel getint, speels gedrag vertonen dat je verder in de preutse omgeving niet vindt en dat als ongepast zou worden beoordeeld. Deze vrouwen zijn anders, zij komen uit een andere cultuur, een oosterse, oriëntaalse. Als je de roman in zijn geheel leest en je bent vertrouwd met het werk van Claus, dan durf je de interpretatie aan dat hier een mini-matriarchaal samenlevinkje zich

manifesteert in een verder patriarchale omgeving. Je herinnert je vast nog dat in ons toneelstuk *De Vossejacht* de wortels van de vrek Volpone en zijn mismaakte dochtertje Nana ook in het oosten lagen, in Klein-Azië, waar sporen te vinden zijn van zeer oude culturele tradities, waarin vrouwen maatschappelijk gezien een hoge status voerden, soms gelijk aan de man. Misschien heb je ook zomergast Özcan Akyol gezien, wiens wortels liggen in de Alevitische minderheidsgroep in midden-Turkije, waarin mannen en vrouwen zoals hij zei gelijkwaardig zijn.

Ik ben dus nieuwsgierig geworden. Aisja, waar komt die naam vandaan? Daar komt de verrassing.
Eerst nog Belladonna, p. 83 - 84: Axel den Dooven heeft in zijn adolescententijd, geïnspireerd door het Koran-vers XXIV, een dichtbundel *Aisja* geschreven, en Aisja was de lievelingsdochter van Mohammed. De bundel eindigt met het oproepen van de zogenaamde **Kameelslag** (december 656), zo genoemd omdat er zich een verwoede strijd ontspon om de door Aisja bereden kameel.

We gaan googelen. Aisja of Aïsja (614-678) was de meest geliefde vrouw van Mohammed na Khadija's dood. Voor moslims is zij een belangrijk persoon, omdat veel van de uitspraken van Mohammed aan haar worden toegeschreven. Zij staat bij de Soennieten bekend als 'Moeder der Gelovigen'. Volgens hen stierf Mohammed met zijn hoofd in de schoot van Aïsja. Sjiieten zien Aïsja in een negatiever daglicht, omdat ze in opstand kwam tegen Ali ibn Abi Talib.

De **Slag van de kameel** vond plaats op 7 november 656 in de omgeving van Basra in Irak. Zij betekende een schisma binnen de moslimgemeenschap: de strijd tussen de Sjiieten en de Soennieten is tot op heden actueel.
De naam van de strijd verwijst naar de kameel waarop Aïsja zat. Zodra de kameel was gevallen, was de strijd voorbij.

Toen ik dit las, was ik verbluft. De kameel was voor Aisja wat de stier betekende voor Ishtar! Beide dieren waren heilig en verbonden met de opperpriesteres, of hoe ze ook genoemd mag worden. Wat zich afspeelde in Uruk in Mesopotamië speelde zich opnieuw af in de mohammedaanse cultuur laten we zeggen zo'n 3- tot 4000 jaar later. Opnieuw werd de vrouw van haar troon gestoten en het patriarchaat een feit. Alsjeblieft. Hebben cultuurhistorici allang de parallel tussen de dood van de stier en die van de kameel vastgesteld? Voor mij een complete verrassing.

Ik lees nog dat sommige moslimgeleerden beweren dat de naam van de slag zo werd gekozen, om te voorkomen dat er een koppeling zou worden gemaakt tussen de naam van een vrouw en een veldslag.

Bah. De slag heet dus: **"de Slag om de Kameel van Aisja"**, en niet anders.

Ali en Aïsja tijdens de Slag van de kameel. Ik denk dat Aisja zich linksboven op de afbeelding bevindt. En Ali rechts tegenover haar.

Detail. Aïsja kijkt toe vanuit een soort tent, die is vastgebonden op de rug van haar kameel.

En tot slot: sommige moderne moslimvrouwen zien Aisja als een rolmodel, in de politiek of in andere rollen van leiderschap.

Hartelijke groet, Ad